

Ob drevescu in ob jaslicah.

(Spisal Iv. Baloh)

Izredno mila zima je spremenila zadnje decemberske dneve in jih prestavila v čas, ko se poslavlja od nas ledeni mrz in nastopa gorka spomlad. Ni bilo več snega po holmih in dolib, drevesa še niso ječala pod bremenom težke odeje, tuintam pa je že v zavetju nizkega grma priklila iz tal prezgodnja rumena trobentica. Zimske solnce nikakor ni hotelo slovesa vzeti od zelenih planjav in v tisočih žarkih se je lomilo ob velikih oknih gradu gospe Klementine. Nobenega znamenja ni bilo, ki bi spominjalo na konec decembra. Cvetke na vrstu so sicer zamrle, a veselo je še žuborel studenec pred verando, ki je bil druga leta ob tem času pokrit z debelim ledom in zamrznjen. Ob verandi sta se na solncu grela velika angleška doga in pa mali jazbecar ter se igrala, kot dva mlada otroka. Na grajskem hodniku pa so bile postavljene poleg vedno zelenih palm lepe bele velike japonske križanteme, zadnji ostanki mile jeseni.

V gradu je bilo silno živahno. Ni bilo sicer veliko oseb v njem, ali bližali se se prazniki in treba je bilo pripraviti vse za božično drevesce. Navada je bila, da je prišla vsako leto na božične praznike sestra graščinske gospe iz daljne Švice ter ostala čez praznike v gradu. Ker je družina vedela, da je postarna gospa precej natančna, zato je moralo biti vse počejeno in posnaženo. Gospa Klementina je pa bila tudi vesela njegove obiska, saj ni imela nikogar na svetu več izmed svojih, ki bi ga bila ljubila. Pač — imela je po nenadni smrti svojega soproga, ki ga je kap zadela, edinega sina svojega — Vladka — ki ga je ljubila z vso močjo materinske svoje ljubezni. Ni čuda, da je skrbno čula nad njegovim življenjem, kakor levinja nad svojimi mladiči. Mali Vladko je bil krasno dete.

Komaj dobrih osem let star — je bil v neizmerno veselje svoji materi. Njegova odgoja je bila izročena skrbnim rokam, noč in dan je čulo nad njim dvoje skrbnih oči. Vladku se je izpolnila vsaka želja, imel je vsega dovolj, kajti bil je edini sin, in njemu je vsegal zapisano, da je v zibelki neizmerno bogastvo. Njegova lastnina bi imel postati grad, velika tovarna, obširni gozdovi, lepi drevo-red in še celi kupi zlata. Ni čuda, da ga je mati njegova imela kot najdražji biser svoj, saj je bil njeno edino dete.

Ali Vladko je bil kakor nežna južna cvetlica v cvetličnjaku, kateri škoduje vsaka ostra severna sapa. Vladko se je igral in letal za grajskimi psi, da je bil ves premočen, potem pa je šel in pil iz mrzlega studenca, ko se je za hip odtegnil skrbnim očem svoje varuhinje. In v nežno cvetko je legla smrtna kal.

Izginila je tista prelepa rdečica z njegovih lic, ki je bila kakor rdečica spomladanske gorske češnje, in ugasnila je svetloba njegovih bistrih oči.

Vladko je legel, par dni je že ležal, in vsak dan je bil zdravnik pri njem.

Gospa Klementina je sedela in bdela

oale ure pri svojem Vladku in niti misliti si ni mogla, ne smela, da bi njen edini otrok, njena sreča, njena nada, on, ki ima podedovati vse neizmerno premoženje, njo samo pustil na tem svetu ter se ločil od nje.

„Ne, to ni mogoče“ je vzkliknila gospa Klementina, ko je vznemirjena gledala njegov alabastersko-beli obraz. Niti ena solza ni kanila iz njenih oči, kajti prepričana je bila, da ostane ona vedno njegova in on vedno njen.

Nagibalo se je solnce od poldneva že k zatonu in bližal se je sveti večer.

V grajskem salonu je bilo napravljeno veliko božično drevesce, polno najdragocenejših in najizbranejših stvarij. Na mizo okoli je bilo postavljenih mnogo daril za domačo družino, največ pa različnih, dragocenih igračk za malega, zlatolasega Vladka. Skozi težke zavese grajskega salona se se ukrli solnčni žarki ter se stoterno odbijali na zlatih okraških božičnega drevesa.

Gori v sobi pa je ležal Vladko mirno in tiho, in mirno in zaupno je čula ob njem njegova mati.

Tedaj je prihajala gori proti gradu priletna žena z jerbasmom v roki. Priprosta, skromna je bila njena obleka, bled njen obraz, kot da bi hotel biti živ dokaz njene bede, njenega trpljenja. Ta pot njen v grad je bil še njen zadnji up, zadnja rešitev... Doma je sedelo ob trhleni mizi šestero njenih otrok ter se mlo ozirale po kruhu, a ni ga bilo, ker je bil jerbasm že cel teden prazen. Tam pri peči pa je ležal družinski oče — težko bolan. Dva meseca že ni zaslužil krajcarja, okoli njega pa je skakljalo šestero nepreskrbljenih otrok... Tedaj so porabili vse, kar je od popreje ostalo — in mati je plela kite noč in dan, da so imeli vsaj za kruh in sol... Petdeset komolcev je naplela in dobila zanje sedem krajcarjev in če je pridno plela, je naplela na dan trikrat toliko. Od tega sta živela on in ona in pa šestero lačnih, a zdravih, lepih in krepkih, rdečih otrok kot vrtna reža. A v tovarni tudi po taki nizki ceni niso hoteli več kit jemati. Zato je šla mati sama prosit gospo, da bi tovarna kite kupila, da bi vsaj nocoj na sveti večer kupila otrokom belega kruha.

Prišla je pred grad. Psi so zalajali in prestrašila se je. Plaho je vstopila ter vprašala, kje so gospa. Sporočilo se ji je, da je ravno zdravnik pri bolnem Vladku in da naj nekoliko počaka. Žena je odložila jerbasm. Vrata velikega salona so bila odprta in zagledala je pred seboj krasno božično drevesce.

Stopila je boječe za korak naprej.

Kakšna lepota! Kakšni darovi, kakšne igrače, koliko peciva, zlata! Kakšna sreča! Ni še videla kaj takega na zemlji. In to vse za enega otroka! Njena deca pa joče in stoče doma, preseče se ozira po — skorjici kruha! Utrnila se ji je solza iz oči in zakrila je s predpasnikom svoj obraz.

Tedaj se zaslišijo koraki doli po stopnjicah iz prvega nadstropja. Prišla sta zdravnik in gospa. Boječe se je žena stisnila v kot. Resen je bil obraz zdravnikov. Pred

negovih ušes. V srcu je začutil grozno puščavo, kakor razdejanje na lepem polju, kakor gozd po orkanu. Nobene radosti, nobene luči, sama žalost in puščoba, sama bridka noč.

In vendar — je sveti večer.

Njegovo dušo je pretreslo, stregnile so se omotične misli, plaho in skesano so se napolile preko širnih voda — po znanih cestah dalje do strme rebri do koč pod starim javorjem.

Sveti večer!

Po vseh potih in stezicah se gibljejo plamenice. Pri vsaki luči se posveti, giblje se, izginja in žari vnovič, niža se vedno bolj, niža se in gine v doline. V vsaki hiši pogrnjena miza, v vsaki napolnjeni hrami, v vsaki veselja vse polno.

V koči pod javorom — miza ni pogrnjena. Hrami prazni, nobena plamenica se ni podala v dolino. Pri peči blede Francka. Na revni slamnici troje otročičev... Zebe jih, glej, stresajo se jim drobni udje... Obrazki so blede... Prebude se zgodaj — lačni bodo. Poprosijo kruha — črnega kruha na sveti praznik! In mati jim razdeli

salonom je vprašala nekaj gospa Klementina zdravnik.

Zdravnik je kratko odgovoril. Tedaj je gospa zavpila, zbežala v salon in se vrgla na divan ob božičnem drevesu ter brezupno jokala. Lepi so bili njeni blesteči briljanti v zlatih uhanih, a še lepše so bile solze v njenih očeh.

Zdravnik je odšel. Zena se ni upala h gospej, čudila se je, kako da je mogoče, da tudi v gradu jokajo; šla je h grajskemu oskrbniku ter mu ponudila kite. Ta je tiho in nemo vzel njeno blago ter ji še več plačal kot po navadi.

Presrečna je šla iz gradu. Dobila je več kot je upala. Šla je naravnost v prodajalnico ter kupila hlebec belega kruha in nekaj za praznike. Hitrimi koraki je šla vsa vesela domov. Zažareli so nedolžni obrazi, in družinski oče je zbral zadnje svoje moči skupaj, se vsedel za mizo k svoji družinici ter razdelil kosce belega kruha med svoje lačne otročiče...

Mrak je nastal. Prižgali so lučico ob jaslicah, iz daljave pa so se oglasili v mili harmoniji farni zvonovi, noseči božični pozdrav vsem, ki so svete volje.

Božič beneškega Slovencea.

Gospod urednik!

Zaman se do mene obračate z željo, da Vam pošljem za božično številko primeren dopis o božičnih navadah na Beneškem. Srčno rad bi Vam ustregel, a kaj Vam morem povedati posebno zanimivega? Uprav včeraj sem premišljeval kako bi bilo lepo po dolgi vrsti let zopet preživeti Božič v domači pogorski vasi med svojci. Osvežil bi si zopet stare utise, oživel bi v davno preminolih idilih!

Šetal sem se včeraj v pričlem prostem času izven mesta po samotni cesti „sam samičičev“, kakor bi se reklo pri nas. Vreme je bilo zlata vredno. Gledal sem in občudoval krasoto naših krajev v daljini proti severovzhodu. Večerno medlo, a čisto solnce je obsevalo naš Matajur in valovite slovensko-beneške obronke, po katerih se tu pa tam blestele selišča, kakor trope krotkih ovac, znoječih se in dremajočih v mehkem objemu poznojesenskih solnčnih žarkov.

Smehljale so se naše gorice, smehljale tiho, udamo tožno... Rezijanski velikan Kamin je nekaj sanjal v blede-rožnem blesku, a tu pa tam ob robu pogorja v ozadju, kakor postojanke razpostavljene na braniku silnega slovenskega sveta, so kruto beleli in štrleli k azurnemu nebu v sneg zaviti ostri vrhovi Krnskega in Triglavskega pogorja.

Srce mi je nemirno tolklo, duša pa je koprnela po nečem, polna nezane mlobe, polna male domovine, polna naših gor, polna ožjih bratov, ktere je slutila razsejane kot pridne mravljinčke po onih obronkih, koji so me tako čarobno vabili!...

Božič je pred vrati! Kje so one leta, ko sem se, še mal deček, nezavedno, a vendar tako živo veselil v onih gorah tega praznika, ki kot čarobna vaza razveseljuje pusto zimo?...

Mračilo se je, ko sem se obrnil nazaj v mesto; a v duši so vstajale vesele luči, spomini na domači Božič, na nedolžno veselje, na dom, na gorsko cerkvico, na čarapolno

skorjice, ki jih je pristradala, sebi odtrgala od ust... Drugodi bodo delili pogače, po pečenki bo dišalo jutri — po kolinah in potpivah... O — in Francka bo delila suhe kosce, ki bodo namočeni v solzah — spremljani s kletvijo na njega — na nezvestega moža... Tisto srce, ki ga je ljubilo tako neizmernim ognjem, ki se mu je darovalo — tisto ga jutri na sveti dan — prekolne — ker tako zasluži...

Mihael je vstrepetal.

Za prešestnice — koliko denarja — za Francko nič! Jaz v razsipnem hrupu — moji otroci bos sredi zime — o-o-o!

Mihael je naslonil glavo na mizo...

Odpusti — odpusti mi Francka — ne preklinjaj me — tvoj Mihael vstaja in se vrača...

V grozni noči Mihaelovega življenja je na sveti večer zažarela zvezda... Dvignil se je in se napolil za njo.

noč, kakor se mi je vtisnila v spomin zadnjič, ko sem bil komaj v devetem letu.

Božič je, mrzel a pri nas večinoma brez snega. Vendar poslednji spomin na domači Božič mi predstavlja ogromno snežene plahote; ki je pokrivala čez in čez naše gore — a kaj naše gore! Meni se je dozdevalo, da pokriva vesoljni svet. Drevo je bilo čudno; volno je imelo kakor najbelejše ovce. Vmes so zbegano poskakovale hitre senice in strlesale sneg, dočim so možice priletavale gladne na hišne prage. Od streh so majale dolge „štruce“.

Otroci smo bili brezbrizno veseli, ter smo se s krikom in vikom podili in valjali v mehkem snegu. Veselili smo se snega; radi njega se nam je zdel še lepši zlati Božič. Naivno in nedolžno veselje!...

Zvečer je bilo tako prijetno v zakurjenih izbah! Ono noč nobeden ne sme spat; čakati moramo Kristusa. Sosedje se vzajemno obiščejo in se veselo v novem, čistem veselju, v onem veselju, ki ga prinašajo veliki prazniki.

Zvečer smo jedli suhe ribe redkost za naše ljudi. Topla izba je prijetno dišala po svežem, čez dan pečenem domačem kruhu; veliki pšenični hlebi so bili še pristavljeni na klopi ob peči. Veselili smo se in večerjali in pili srebrni cividinček. Potem so prišli zopet sosedje. Izmolili smo skupni rečni venec, a zatim so možje razpravljali politiko, izpuščali veselo in duhovite dovtype, kajti jako dovtipni so naši gorjani. Potem so prišle na vrsto pravljice. Otroci smo poslušali in strmeli. Se zdaj se spominjam na škrate, ki je stal z nogami na dveh naših gorah in se spregal v dolino ter zajemal vode iz reke in si umival grozovite obličje!

Zdaj pa zdaj nas je otroke sen premagal, da smo pospali malce po klopeh, pa zopet se vzbudili z Božičem v domišljiji in v srcu. Starejši so vztrajno bedeli in čakali jutra.

Zvonovi so med tem veselo doneli s hriba; po vseh kotih in dolinicah je odmevalo. Čarobno! Pomnim, cerkev je za hribčkom, zvonik se ne vidi, a vse ozračje doni in trepeče v čudovitem skladu milozvočnih glasov, ne da veš od kod prihajajo.

Čas je iti v cerkev k prvi maši k zoru. Haló! Zunaj je še tma kakor v sodu. Zvezde medlo migajo mičkane, mičkane in kakor zabite v temni nebeški strop.

Vaščanje gredo glasni po hribu drug za drugim, po ne baš široki peti, kakor ovce. Vsak ima svojo svetilko! Čudna in divna procesija, kakršne si ni izmislil noben, še tako fantastičen romanopisec.

Vrhu hriba se odpira razgled na ostale sosedne vasi. Cerkev služi vsem. Od vsake se vije svoja dolga in svitla črta proti njej. Od vasi na desni, od vasi na levi, iz srede, od strani, od zadaj, od spredaj — od vseh strani v globokem mraku švigajo, se hipno skrivajo, pa zopet bleste tiho se vijoč po strmih stezah svitle procesije, in se zblizujejo kakor k skupni točki v dolino, kjer se začasno izgublajo, da kmalu potem nenadno zablestijo v obliži navzgor po našem hribu, dokler se ne strnejo skupaj na prostoru pred cerkvijo.

Magično! Pravcati čar iz devete dežele! Zvonovi slovesno poejo veličasten božični spev. Vse je živo, vse mrgoli, vse veselo kramlja.

V živo razsvetljeni cerkvi se zasliši pobožno žensko petje. Kmalu začne sv. maša.

Duhovnik je veselo prevzet. Ljudstvo ima nekaj posebno živega in sladko nemirnega v sebi. Vsak se čuti nenavadao domačega v domači cerkvi. Diha se nekaj božanskega!

Po evangeliju se prične „oufar“. Po

Književnost in umetnost.

Anicij Boštij in njegovo modroslovje. Franc Kovačič, Maribor 1905. Cena 1 K. Ta monografija nam priča, da modroslovje gojijo med nami zgoj naši teološki krogi in katoliški laiki.

Pred vsemi se odlikujejo sodruzniki mariborske teološke revije „Veditelj“, na prvem mestu pa g. Kovačič, ki nam je pred kratkim spisal tudi slovensko „Antologijo“. G. Kovačič je v tej monografiji, za katero je porabil poleg del Boštijevih vse najmodernejše vire, naslikal življenje Boštija, tega največjega modroslovca 6. stoletja po Kristusu, predhodnika skolastike in najboljšega poznavalca grškega, posebno Aristotelovega modroslovja.

G. Kovačič nam potem poda vsebino vseh Boštijevih spisov, ne izvzemši matematiških del. Večji del monografije (45 str.) se pa bavi z najznamenitejšim delom Boštija „Consolatio Philosophiae“. Gospod Kovačič natančno analizira vsa poglavja te knjige. Kdor proučuje sholastiko in Aristotela, temu bo ta Kovačičeva monografija dobrodošla in delo vsakomur toplo priporočamo.

cerkvi vzplava starodaven, izredno mil bo-
žični napev:

Eno je dete rojeno, aj rojeno
notri v ti štalci Betlehem . . .
Duše vzkipe; veličasten zbor prenapolni
cerkev in skozi vrata sili ven po hribu, v
dolino v čudnem soglasju z zvonovi. Sto in
sto glasov otroških, ženskih, moških, sopra-
nov, tenorjev, basov kipi, se vije, rase, se izli-
va in preliva v dušo mamečem sozvočju . . .
Krasno, nedosegljivo! . . .
Ljudstvo se med tem vije krog oltarja
in mimo idoč, na desni poklada svoj dar
duhovniku na oltar. Srebrnjaki zvenkečejo.
Duhovnik daje poljubljat blagoslovljeno pe-
dobo in na koncu vošči vsem srečne in ve-
sele praznike — — — — —

Vse to je ostalo do danes. A zdaj ni
več starih genialnih goslarjev, ki se med
mašo čudovito lepo igrali mlademu Bogu na
čast! — — — — —

Ne; moji stari spomini se kruto pre-
trgajo, ko me na mestnih vratih ljudno poz-
dravi stražnik. Iz davne krilate pezieje zopet
padam v realistično vsakdanost in tudi letos
je ne morem pretrgati z dolgo zaželenim
izletom na Božični praznik v domače gore.

Nič ne de! Božič bi bil vsejedno nekam
pust in otožen, ker človeka leta predružačijo.
Pod starim pepelom ni več žive iskre, ki bi
vzplamtela. — Doma je tudi od nedavno
marsikaka bridka zev!

Ah Božič, Božič! ti si pravzaprav vedno
isti, a nas pa leta terejo in starim spomi-
nom ne odgovarja več sedanjost; otrpele
dušne strune ne čutijo več pestro igrajočih
navalov navadnih sapic!

Veselo razpoloženje je prešlo!
Nemo in s povešeno glavo grem naprej.
Poulični besopetci zmršeni, umazani in gladni
se zaletajo vame v prostranskih ulicah, koder
se vracam domov.

Kak Božič bodo imele te sirote? Oče
bo pijan, razsajal bo in klet; mati se bo to
gotila in kričala nad njim; otroci se bodo
tresli gladi in mraza.

Moj Bog, to tudi se godi na Božič, a
hvala Bogu! ne na naš slovenski zlati Božič!
Videm v Italiji, 20. decembra 1905.

J. Trinko.

„Dom in Svet“.

S ponesom pogledamo vsikdar na ta
list, ki ga začetkom vsakega meseca toliko
naših rojakov nestrno pričakuje. Ponesni
smo, da more naš narod vzdrževati list, ki
stoji na takliki umetniški in znanstveni višini.
Vsakomu, ki se bavi z našo literaturo, so
gotovo najprijetnejše one ure, ko je imel v
rokah „Dom in Svet“ ter čital v njem du-
ševne proizvode naših slovenskih Parnasovcev.

Okoli „Dom in Sveta“ je zbran krog
literatorov, ki niso slučajno skupaj stopili,
ampak ki jih veže med sabo enota duha in
srca, osebne prijateljstvo izvirajoče iz onega
globokega spoštovanja, ki ga ima po vseh
hrepenečih možih do vsakega, ki ga sreča na
isti poti proti idealu. To se vidi iz vsega
lista, to diha iz vsakega spisa in v tem ima
„Dom in Svet“ poročstvo za nadaljni napre-
dek. Saj je list rasel in dozoreval s svojimi
pisatelji, ki so mu posvetili prve sile svoje
zorne mladosti in ga dvigali vedno višje,
čim bolj se se sami izpopolnjevali po izku-
šnjah, študijah in neprestanem delu. In če
pregledamo danes to odlično vrsto najboljših
reprezentantov sedanje slovenske literature,
smemo brez skrbi reči, da je v njih š: moči
do visoke lastne izpopolnitve in dovolj pri-
vlačne sile, da pritegnejo k sebi perajajoče
se mlade talente ter tako ustvarijo krepko
četo, ki bo z jasnimi načeli in odličnimi deli
za vse čase zarisala svoja imena v slovensko
kulturno zgodovino.

Ni se nam treba ozirati nazaj na prešli
osemnajst letnikov tega lista, ker je „Dom
in Svet“ čitan od vseh naših izobražencev
in sega tudi že daleč v ljudske slože.

Kdo ne pozna pesmi Medvedovih in
Sardenkovič, komu naj hvalimo Finžgarja z
dolgo vrsto drugih „Dom in Svetovih“ pi-
sateljev? Znani in priznani so povsod, kjer
se čita slovenska knjiga. Mi bi le želeli —
ne da bi pri tem pozabili potrebne nam skro-
mnosti — da bi se list v tehniškem oziru
še bolj izpopolnil, da bi stal v vsakem oziru
pred nami kot modern list za leposlovje, za
znanstvo in za sodobno življenje sploh, ter
da bi združeval v sebi vse, kar morejo Slo-
venci zahtevati od takega lista.

„Dom in Svet“ ima ravno zato, ker je
list, namenjen vsem slovenskim slojem, od
učenega profesorja, ki išče v njem znanst-
venih razprav, do rokodelca, ki ga lista, da
bi si odpočil ob njem od težkega dela, jako
težavno nalogo, ki jo uredništvo rešuje vedno
bolj spretno. Mi ne moremo vzdrževati mnogo
specialnih listov, in zato nam je nujno po-
treben tak osrednji organ, ki ne sme stati
niti previsoko niti prenizko, ki mora segati
na vse strani, ne da bi postal kdaj preveč
enostanski.

Leposlovni del je bil prešlo leto izboren,
in kakor razvidimo iz programa za bodoče

leto — in nekatere spise smo po prijaznostih
pisateljev že nekoliko pregledali — bo lepo-
slovni del „Dom in Svet“ bo-
doče leto tako izboren, da bo pre-
segal svoje prednike in bo brez dvo-
ma težke dobi tekmeča v slovenski sodobni
literaturi. „Dom in Svet“ prinaša načeloma
samo izvrstne spise. Ali se pa ne ti mogle
te krepke literarne sile, ki so okoli našega
mesečnika, združiti, da bi nam preskrbele
klasičnih prevodov iz drugih, zlasti slov-
anskih literatur? Ti naj bi izhajali v posebnih
knjigah, za katere bi se že dobil založnik,
ker bi vedel, da se lahko zanese na ta zbor
književnikov, da dobi le izborno stvarino od
njega.

Književni pregled v „Dom in Svetu“ je
dober, in mi bi želeli, da bi se mogel list
ozirati vedno bolj tudi na druga slovstva ter
nam zanesljivo nasvetovati dela, ki se naj
pri nas prevedejo. Ozir na prirodoslovje in
na tehnične iznajdbe bi listu gotovo razširil
krog prijateljev, kakor tudi zanimiv pregled
čez vsakomesečne najzanimivejše dogodke.

A kaj tu govorim? Kar je mogoče storiti
s sedanjimi sredstvi, to uredništvo „Dom in
Sveta“ izpolnjuje s požrtvovalno resnostjo,
tako da se le čudimo, kako je mogoče za
nizko naročnino podajati toliko lepega.

Ravno našete želje, ki se izrekajo glede
„Dom in Sveta“, nam glasno govore, kako
nam je vsem pri srcu. Res, nastala bi ne-
nadomestljiva vrzel v slovenskem slovstvu,
ako ne bi bilo „Dom in Sveta“, kajti ta list
je postal našemu slovstvu najvernejše za-
točišče in skoro edina pot, po kateri morejo
nastopiti pred javnostjo naši mlajši, domači
umetniki.

Da, naši umetniki! Milo se nam stori,
če pogledamo na naš umetniški naraščaj, ki
ima obilo talenta, a ki se ne more razviti
do prave umetniške popolnosti. Kdo pa pri
nas odjemlje slike? Kak „prvak“ se dá morda
enkrat naslikati — seveda sebe samega, k
večjemu še svojo boljšo polovico, z izlizane
in hlimbeno tehnike — in potem basia! Dovolj
je storil za umetnost vse svoje žive dni!
Edini odjemalec za slike pri nas je cerkev.
A novejšim slikarjem našim je cerkevna
umetnost deveta dežela. Vzgojeni večinoma
v cerkvi sovražnem duhu, domišljivo napol-
njeno s pamfleti in karikaturami, se le težko
povzprijo do resnega študija svete umetnosti.
To je krivo, da imajo domači odjemalci ne-
zaupanje do domačih slikarjev in zato naro-
čajo v tujini; domači mlajši umetniki pa
stradajo.

Take ljudi nasprotna stranka izrablja.
Plačujejo jih, da z nesramnim peresom v
podlih karikaturah v blato vlečejo poštene
ljudi, ki se bore za čast našega ljudstva proti
izkoriščevalcem, samopridnežem in bog-
skrucem.

„Dom in Svet“ pa ima nalogo, naše do-
mače mlajše umetnike v pravi umetnosti,
stoječi na narodnem temelju in v pravni višini
predstavljati slovenskemu občinstvu ter jim
odpirati pot do ljudstva. Ljudstvu pa mora
kazati vzore umetnosti raznih struj iz drugih
narodov, da našemu občinstvu razširi obzorje
in ga emancipira od tujih ilustriranih listov.

A vem, kaj mi odgovori urednik: Pri-
jatelj! To mi že delamo, a delali bi v večji
meri in v bujnejši obliki, če bi imeli poleg
talentov tudi — denarja! Za velikimi ilustro-
vanimi listi drugih narodov stoje bogate za-
ležniške tvrde, ki izdajajo take liste kot
reklamo zase ter zato delajo z ogromnimi
stroški, dobre vedeč, da se jim izdatki potem
bogato povrnejo. A kdo stoji za „Dom in
Svetom“? Zaležnik mu je — uboga sirotiš-
nica, ki je vesela, če nima izgube!

Zato je pa dolžnost vseh naših redoljubov
da ta naš dični časopis vsestransko podpi-
rajo. Najboljše literarno dejanje v naših raz-
merah je zdaj podpora „Dom in Svetu“. Če
nimamo bogatih mecenov, ki bi zalagali naše
slovstvo, storimo svojo dolžnost in vsak po
svoji moči — s peresom in naročevanjem —
sodelujmo pri tem eminentno kulturnem pod-
jetju!

Razširjajmo „Dom in Svet“ po redbinah
in po društvih! Naj ne bo nikjer slovenske
hiše, v kateri ne bi poznali „Dom in Sveta“
kot stalnega hišnega prijatelja in milega gosta.
Poplačal bo to zupanje bogato, s poukom
in zabavo, ki ju podaja slovenskemu narodu!
Ljubomir.

Znamenit poljski jubilej.

Letošnji Božič se poljski narod spominja
svojih najslavnejših dni.

Zopet se bo v poljskih srcih zbudila
nadeja v boljšo bodočnost.

V letu 1655. poljske države ni bilo več.
Vzhodnje pokrajine je bil opustošil Rus, vse
ostalo je zasedel Šved, kraj poljski je po-
begnil v tujino . . .

Le en kraj je še bil, ki se ni udal ne-
prijatelju, ki je ostal zvest poljski kroni in
se je še boril pod zastavo preminule „re-
publike“ poljske. Ta kraj je bila staroslavna
božja pot Jasna gora pri Čenstohovi.

Dne 18. novembra 1655 se Šved oblegli
cerkev in samostan na Jasni gori, čeprav

so se bili Šved malo poprej zavezali, da
bodo pustili Jasno goro v miru. Jasnogorska
posadka sprva niti verjeti ni mogla, da ji
res preti obleganje.

Švedu so besno naskakovali Jasno goro.
Toda besnost Švedov je odgovarjale navdu-
šenje posadke, katero je z ognjem junaškega
poguma navdajal prier oo pavlincev. Avgu-
štin Kordecki. Kmalu so se Švedu začeli z
grozo ezirati proti jasnogorski trdnjavi, iz
katere so se noč in dan vsipale topove krogle
in iz katere ni denel obupen krik, ampak
nebeško mila godba. Posadka se je borila
za zidovi in nasipi. Cerkevni pevci so pa v
stolpu prepevali nabožne pesmi. Praznove-
nim švedskim luteranom se je zdelo, kakor
bi bival vrh Jasne gore zbor angelov, ki
pojoč hvalijo Boga in hkrati mečeje strele
na neprijatelje svojega Gospoda. Mnogokrat
so zimske megle zakrile vrh Jasne gore, a
tudi iz meglenih oblakov so donele mile
pesmi med lahkim spremljevanjem godal,
vmes pa so grmeli jasnogorski topovi in
pošiljali smrt v švedska šotorišča.

Ob takih prilikah so pobledovali obrazi
starih švedskih veteranov, ki se sicer niso
bali smrti saj so ji že pod Gustavom Adol-
fom nešteto krat zrlji v obraz. Trepetaje so
pogledovali proti Jasni gori; zapalke so pa-
dale topničarjem iz rok; bežali so od topov
in se skrivali za nasipi, švedski peveljnik,
general Müller, pa si je ob takih prilož-
nostih obupajoč pulil lase . . .

Prišel je Sv. večer 1. 1655. Ko so na nebu
zamigljale prve zvezde, je zablščala trdnja-
va v neštetihi lučih. Noč je bila mrzla, mir-
na. Posadka je obhajala Sveto noč v ne-
kakihni sveti brezskrbnosti. Vse je navdajal
ta čut, to prepričanje, da bo kmalu konec
bridkosti. In v jutro po sv. Štefanu res ni
bilo več Švedov pod Jasno goro!

Poljsko vest: „Švedu niso mogli vzeti Jasne
gore! Müller je opustil obleganje.“

In ob tej novici je narod prijel zopet
za orožje. Meščani so se začeli upirati Sve-
dom. Kmetje se zgrabili za kose, gorali z
visoke Tatre so planili s sekirami na sov-
ražnika. Kralj poljski se je povrnil v dežel,
zbral prostovoljce, združil se s četami, ki
se še niso bile vdale Švedom in ki so se
dotlej skrivale po Podlesju; kralj je milo-
stno sprejel plemiče, ki so ga bili sicer
prej izdali, a so zdaj prešli od Švedov na-
zaj k svojemu gospodarju, in vladar na no-
vo oživele Poljske je z vso to vojno udaril
na sovražnika ter ga slavno zmagal.

Poljska, katera je bila že izginila s
površja zemlje, se je dvignila iz vsesplošnega
vojnega požarja in je še več kakor sto let
dalje opravljala slavno službo braniteljce
krščanstva. — — —

To je bil oni slavni prepod poljskega
naroda pred 250 leti. In junaška obramba
Jasne gore je ta prepod povzročila.

Umevno je torej, da se Poljaki priprav-
ljajo za sijajno proslavitev te obletnice. V
vsakem mestu, v vsaki vasi hočejo prirediti
spominsko procesijo v čast Ma'eri božji, ka-
tera je poljske junake vodila na polju slave
pod Ligaico, pod Grunvaldom, pod Varo,
pod Jasno goro, pri Dunaju, in potem v bojih
za srečno zaželeni a ne doseženi drugi pre-
pored domovine: v bojih na cvetnih livadah
lombardskih, na brezbrežnih prerijah ameri-
kanskih, na peščenih planjavah pod pirami-
dami in v ogrskih pustah!

Italijanska katoliška moderna.

Rim, 15. decembra 1905.

Veliko se piše o katoliški „moder-
ni“ in razprav o njej še ne bo kmalu konca.
Katoliški „moderno“ gibanje je ena izmed
tistih siromašnih zapuščin umirajočega libe-
ralizma, ki jo misli naš vek kapitalizirati in
spraviti med ljudi, kakor da bi to vprašanje
bilo za našo dobo najvažnejše. V resnici je
malenkostno in popolnoma naraven prehodni
pojavn. Še baviti se ne bi bilo treba z njim,
če bi se ne bilo tudi nekaterih katoličanov
lotilo neke vznemirjenje, da ne vedo, kaj
naj počno in kakšno stališče naj zavzamejo
nasproti takezvanemu „modernemu“ katoli-
čanstvu. Posebno je užalostilo nekatere po-
stopanje znanega voditelja italijanskih
„krščanskih demokratov“, Don Romola
Murrija, ki ni zadovoljen z zadnjo pape-
ževo okrožnico o smeri katoliškega gibanja
in je ponudil v „Cultura Sociale“ socialno-
demokratskemu voditelju Turatiju, naj se
zveže s krščanskimi demokrati. „Murri se
izjavlja proti „srednjeveškemu, latinskemu
katoličanstvu“ in hoče, da si cerkev prisvoji
vse pridobitve moderne kulture, se docela
demokratizira in se odpoje svojim stari-
m predpravicam. Ni mu všeč program, ki so
ga sestavili na papeževo incijativo italijanski
katoličani in navsomoč ruje proti njemu.
Med italijanskimi katoličani je kriza vedno

večja in treba bo veliko eneržije, markatnih
oseb in jasnih nazorov, predno bo mogoče
konsolidirati katoliško stranko med Italijani.
Na Francoskem je zmeda še večja. Za vsem
pa tiči tista misteriozna beseda nataločnica:
Katoliška moderna.

Ali je moderno katoliško gibanje upra-
vičeno? To gibanje ima mnogo analogij v
zgodovini, ni novo in zato ga tudi ni težko
razložiti. „Moderni“ katoličani ne razumeje
ne krščanskega naziranja ne modernega.
Stremijo za idealom, ki ga ni in se lovč za
frazami. Kaj pa je in kakšno je tisto „mo-
derno“ naziranje, ki naj se mu katoličanstvo
prilagodi? Če vprašam „moderne“ človeka,
kaj veruje in kaj vé, ne more odgovoriti ne
na prvo, ne na drugo vprašanje. Eni na primer
verujejo v Fichtejev ali Heglov „ab-
solut“, v „neskončni progres“, v „notranjo
brezmejnost človekovo“, v „relativnost vse-
ga“, „afirmacijo bitja“ in „vsevečni ideal
resnice, dobrote in lepote“, drugim imponira
večna materija, sila, razvoj, napredek, vedeti
pa nikdo nič ne mara, ker je itak vse le
relativno. Kar pa vsi vedo, je to, da se je
krščanstvo preživelo in da je treba biti
„moderen“. Pri Slovincih je to gibanje se-
veda skromno in še v povojih, drugod se s
temi problemi ukvarjajo bolj resno. Adiles
meni, da sploh nobeno svetovno naziranje
ne more biti brezpogojno za vse veljavno,
ker je odvisno od temperamta in čutnega
razpoloženja posameznika, drugi pogrevajo
stare filozofe, ta Schopenhauerja, oni Kanta.
Pa še s temi niso vsi zadovoljni. Ponekod
se postali tudi že pobožni. Budizem jim je
všeč, tudi v Platonovem idealizmu marsikdo
najde mnogo lepega; kdor hoče biti pozitivist,
se lahko naslanja na Hartmanna, kdor pa
ljubi življenje, nevkrščeno strast, ta vzame
v roko Nietzschejevo „Die fröhliche Wissen-
schaft“ in tako je vsem ugedeno. In če si
vsi še tako nasprotujejo, nikdo se ne spo-
tika nad tem, kajti vsi se edini v tem, da
je krščanstvo strto in da je zavladala „mo-
derna“.

Tej zgolj negativni kulturi se katoli-
čanstvo ne more prilagoditi, ker bi se s tem
samo zatajilo. Tudi katoličanstvo pozna raz-
voj, kar je povdarjal že veliki rajni angleški
kardinal Newman. V tem razvojnem stanju
se katoličanstvo nahaja ravno v naši dobi.
Ta razvoj je naraven in upravičen. Svetovno
naziranje se ni izpremenilo, pač pa so se
izpremenile socialne razmere in ves milje,
v katerem živi moderen človek. Dandanašnji
vlada na eni strani isto brezboštvo, kot v
Spinozovem času, ko so hoteli nadzemskega
boga nadomestiti z absolutno substanco, ista
lascivnost in npravna sprijenost, kot za časa
Ludovika XIV., ista indiferentnost, kot za
časa pruskega kralja Friderika, ki je do-
puščal vsakomur, naj se izveliča, kakor sam
vé in zná. Novo je le to, da se je vzdignila
ljudska masa, da prihaja na površje delavec,
ki je veljal doslej za inferiornega, da se tudi
ljudstvo seznanja z vsemi problemi, ki oživ-
ljajo našo umsko in pravno prosveto. Kato-
ličanstvo se temu toku prilagajuje, proti
umski anarhiji pa se bojuje sedaj ravnotako,
kot se je doslej vedno v vseh vekih. Spo-
minjamo se nekega demokratskega gibanja
okoli XII. in XIII. veka, ki je bilo še sil-
nejše in mogočnejše, kot sedanje. Bilo je za
časa albingenskih vojsk. Niže ljudstvo je
smatralo cerkev za aristokratsko, nastale
so divje herezije. Tedaj se je pojavil sveti
Francišek Asiški, demokrat in najplemeni-
tejšem smislu. Sebe ni prilagodil toku, pač
pa je preosnavljal ljudi, jih spreobračal in
jim odkrival tajne krščanskega evangelija,
ki ne pozná razlike med ubogimi in boga-
taši. Bil je moderen, bolj moderen kot here-
tiki njegove dobe. Imel je jasne nazore, po-
žrtvovalno srce in nevpogljivo voljo. Kar
manjka takozvanim „modernim“ katolikom
pa so ravno jasni nazori.

Kaj naj storé italijanski in francoski
katoličani? Naj se mari lotijo dela „pono-
trevanja katoličanstva“? Kar jim je po naših
mislih najbolj potrebno, je pač lastno po-
notranjevanje. Moderni avtonomni morali naj
postavijo nasproti krščansko heteronomno,
ki ne uničuje človekove samoodločbe, na-
čelu strajnega individualizma pa načelo skup-
nosti, ki je podrejena zakonu avtoritete, ta
avtoriteta služi edinstvi naziranja, uravnava
vse sile, neti ogenj pravega prepričanja in
pobija dvome. Kar „modernim“ italijanskim
in francoskim katoličanom manjka, kar
manjka sicer plemenitemu Don Murriju, to
je sila prepričanja. Moderno naziranje jim
imponira, ker ne vedo, da je to naziranje
prehodno. Italijanski katoličani pa bodo tudi
brez Murrija svoj progam uveljavili. Uveljavili
ga pa bodo zato, ker je tudi takozvano mo-
derno katoliško gibanje prehodno. Konečno
obvelja tudi tu: Kdor ni z menoj, ta je proti
meni.

